

رساله در علم موسیقی
ترجمه الادوار فی الموسیقی

عماد الدین یحیی بن احمد الکاشی

تصحیح، تحشیه و تعلیقہ

کاوه خورابه

سرشناسه: صفی‌الدین ارموی، عبدالمؤمن بن یوسف، ۶۱۳-۶۹۳ ق.
عنوان و نام پدیدآور: رساله در علم موسیقی: ترجمه الادوار فی الموسیقی [نویسنده صفی‌الدین ارموی؛ مترجم: عمادالدین یحیی بن احمد الکاشی؛ تصحیح: تحشیه و تعلیقه: کاوه خورابه.

مشخصات نشر: تهران: فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران، مؤسسه تألیف، ترجمه و نشر آثار هنری «متن»، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۱۲۸ ص.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۳۲-۳۱۲-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: موسیقی - ایران - متون قدیمی تا قرن ۱۴

شناسه افزوده: کاشی، یحیی بن احمد، قرن ۸ ق.، مترجم.

شناسه افزوده: خورابه، کاوه، ۱۳۵۵ - ، مصحح.

شناسه افزوده: فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران. مؤسسه تألیف، ترجمه و نشر آثار هنری «متن»

رده بندی کنگره: ML ۳۴۲/۲

رده بندی دیویی: ۷۸۹/۰۹

شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۵۸۷۷۶

مؤسسه تألیف، ترجمه و نشر آثار هنری «متن»

رساله در علم موسیقی

ترجمه الادوار فی الموسیقی

عماد الدین یحیی بن احمد الکاشی

تصحیح، تحشیه و تعلیقه: کاوه خورابه

صفحه‌آرا و طراح جلد: میثم رادمهر

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپ: روز

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۳۲-۳۱۲-۸

کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

مؤسسه: تهران - انتهای خیابان فلسطین جنوبی - خیابان لقمان ادهم - بن بست بوذرجمهر - شماره ۲۴

مؤسسه تألیف، ترجمه و نشر آثار هنری «متن». تلفن: ۴-۶۴۹۸۶۹۲ - دورنگار: ۶۶۹۵۱۶۶۲

فروشگاه مرکزی: خیابان ولی عصر - ترسیده به چهارراه طالقانی - شماره ۱۵۵۰

ساختمان مرکزی فرهنگستان هنر. تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۰

پست الکترونیک: matn@honar.ac.ir

نشانی اینترنتی: www.matnpub.ir

اینستاگرام: [matn_book](https://www.instagram.com/matn_book)

فهرست مطالب

مقدمه / سید عبدالله انوار	۷
مطلع	۱۱
ترجمه کتاب صفی الدین عبدالمؤمن فی علم الموسيقى	۳۳
فصل ۱: در تعریف [نغم] و بیان حدت و ثقل	۳۹
فصل ۲: در قسمت دستاها	۴۱
فصل ۳: در نسب بُعدها	۴۳
فصل ۴: در اسبابی که موجب تنافر ابعاد باشد	۵۱
فصل ۵: در [بیان] تألیف موافق و ملایم طبع	۵۲
فصل ۶: در ادوار و نسبت آن	۵۸
فصل ۷: [در حکم دو وتر]	۷۵
فصل ۸: در راست کردن اوتار عود و استخراج ادوار آن	۷۷
فصل ۹: در نامهای ادوار مشهور	۷۹
فصل ۱۰: در مشارکت نغمهای ادوار	۸۴

فصل ۱۱ : در ادوار طبقات	۸۸
فصل ۱۲ : در اصطحاب غیر معهود	۹۰
فصل ۱۳ : در دورهای ایقاع	۹۲
فصل ۱۴ : در تاثیر نغمها	۱۰۲
فصل ۱۵ : در مباشرت عمل	۱۰۲
منابع	۱۲۱
نمایه	۱۲۳

مقدمه

در فرهنگ اسلامی برحسب تقسیمی که از فلسفه ارسطو شده است موسیقی زیرمجموعه فلسفه وسطی یعنی ریاضی (یا جسم تعلیمی) می‌آید؛ چه صنعت موسیقی از نسبت بین الحان سخن می‌گوید و نسبت امری است از مقوله کم و این مقولت در الحان از نسبت بین دو نغمه و در ایقاع از نسبت بین دو نقره تحقق می‌یابد. موسیقی با آدمی نیز از طریق گوش و دستگاه سامعه که صوت را تبدیل به محسوس سمعی می‌نماید رابطه پیدا می‌کند. حال باید بینیم که نغمه و نقره واجد چه ویژگی‌هایی می‌باشند که گاه آدمی را پس از شنیدن جلب می‌نمایند و گاه بر اثر کراهت، او را از آن متنفر می‌کنند، بنابراین که از نغمه و نقره در این صنعت شده است. نغمه (اعم از مطبوع و مکروه) "صوتی است با لبث" و یا "آهنگی است با درنگ زمانی" برحسب ذات که معرض عوارض متعددی نیز قرار می‌گیرد. با این رسمی که برای موسیقی کرده‌ایم موسیقی باید مقسمی باشد که این مقسم حاوی دو قسم مطبوع و مکروه می‌باشد ولی موسیقی‌دانها از این اصل علم اصول فقه استفاده می‌کنند که، "امربالشئ مقتضی نهی از ضد خاص است" در مطاوی نوشته‌های خود به حدی به قسم مطبوع پرداخته‌اند که گویی قسم مکروه به اصل در صنعت موسیقی راه ندارد!! و با تعبیر "کصوت الحمیر" آن را از حوزه خود رانده‌اند. در فرهنگ اسلامی از بزرگانی آثاری در این علم به مرده ریگ باقی مانده که از مرده ریگ‌های پربهاء فرهنگ انسانی است. چون موسیقی کبیر فارابی یا ابداعات حضرت بوعلی که با وجود عدم آشنایی به نحوه عملی این صنعت از "اتفاق بدلی" صحبت می‌فرمایند که دامنه این صنعت را بسیار وسیع کرده است. که گویی این "اتفاق بدلی" شیخ الرئیس از نسبت‌های "ذوالکل" و "ذوالخمس" و "ذوالاربع" آنچه نسبت حقیقی بین نغمات است نسبت "ذوالکل" است و بس.